

PREHISTORIE

OUDEHEID

3000 v. Chr.

2500 v. Chr.

2000 v. Chr.

1500 v. Chr.

Stadhouder Willem IV en de pruikentijd

De familie Vos is op vakantie in Friesland. Omdat Jos alles wil weten over planeten, stelt vader voor om het beroemde planetarium in Franeker te bezoeken. 'Ik heb gelezen dat de bouwer, Eise Eisinga, in zijn woonhuis de werking van de planeten heeft nagemaakt'. Mirthe kan zich niet voorstellen hoe de planeten bewegen in de ruimte en in dat huis. 'Kom maar mee', zegt moeder, 'de gids zal het wel laten zien en uitleggen'.

Planetarium in Franeker

Stadhouder Willen IV (1711-1751)

Stadhouder Willem IV

In 1747 werd Willem IV stadhouder. Voor het eerst was er nu één stadhouder voor alle gewesten.

Hij heeft niet lang geleefd. Al in 1751 stierf hij, nog maar veertig jaar oud. Hij liet zijn vrouw, de Engelse prinses Anna van Hannover, als weduwe met een zoon en dochter achter.

Pachtersoproer

Het pachtersoproer

De mensen verwachtten veel van de nieuwe stadhouder. Hij zorgde voor een

Stadhouder Willem IV

MIDDELEEUWEN

VROEG MODERNE TIJD

MODERNE TIJD

Het weelderige leven in de pruikentijd

betere regeling voor de posterijen, maar de gehate belastingpacht schafte hij niet af. Toen nam het volk zelf het heft in handen. In 1748 braken relletjes uit en in Amsterdam werden de huizen van de pachters geplunderd. Een dag later was de orde weer hersteld en werden de twee grootste oproerlingen opgehangen aan het Waaggebouw. Na het pachtersoproer werd de belastingpacht afgeschaft.

Familieregering

De democraten hoopten dat de stadhouder iets zou doen aan de familieregering van de regenten. De prins stuurde in Amsterdam inderdaad een

aantal regenten naar huis. Maar degenen, die hij er voor in de plaats benoemde, waren meestal uit dezelfde familiekringen. Er veranderde dus niets. De democraten waren teleurgesteld.

De pruikentijd

De Franse mode

In deze tijd volgden deftige regenten en rijke kooplieden de Franse mode. De kooplieden, die de Republiek in het begin van de zeventiende eeuw welvarend hadden gemaakt, waren spaarzaam en

Franse mode

*Alleen heel rijke mensen dronken toen thee.
Door een theekoepel in je tuin neer te zetten
kon je aan iedereen laten zien hoe rijk je was*

Een tuin in Franse stijl

eenvoudig gebleven. Hun nakomelingen, regenten en kooplieden uit de achttiende eeuw, leidden een weelderig leventje. De mannen droegen gepoederde pruiken en de dames wijde hoepelrokken en torenhoge kapsels. In deftige families werd geen Nederlands, maar Frans gesproken.

Ook de Franse tafelmanieren werden overgenomen. Deftige mensen aten niet meer met hun handen, maar ze gebruikten een vork om het eten in hun mond te stoppen. En hun kinderen kregen les van een gouverneur, een Franse onderwijzer.

Buitenplaatsen

Door de grote welvaart werden in Amsterdam steeds meer huizen, pakhuizen en kerken gebouwd. De stad raakte overvol. Rijke kooplieden kochten daarom grond buiten de stad, bijvoorbeeld langs de Utrechtse Vecht. Het was een goede geldbelegging. Op deze grond bouwden ze mooie landhuizen. De rijke regenten en kooplieden verfraaiden deze buitenplaatsen in de achttiende eeuw naar de Franse mode. De vloeren waren van marmer, hout of ivoor. De wanden werden behangen met fluweel of goudleer en versierd met beeldhouwwerk. De tuinen werden aangelegd in de Franse stijl. Kortgemaaid gras, grindpaden, in model geknipte hagen en mooie prieeltjes.

Een buitenhuis langs de Vecht

Reizen

Wie op reis ging, nam de trekschuit of de diligence. De trekschuit werd getrokken door een paard, die op het jaagpad liep. De diligence was een goed geveerde postkoets. Daarmee was het prettiger reizen dan met paard en wagen, want dan werd je tijdens het rijden door de karresporen flink door elkaar geschud.

Werkloosheid

Langzamerhand nam de welvaart af. Engelsen, Fransen en Duitsers waren geduchte concurrenten. Bovendien raakten de Nederlandse producten minder gewild. Handel, industrie en landbouw gingen achteruit. De werkloosheid steeg.

Door mislukte oogsten, strenge winters en runderpest stegen de prijzen van de levensmiddelen. Langs de straten zwierven bedelaars op zoek naar voedsel. Het duurde niet lang of het platteland werd onveilig gemaakt door rondtrekkende bedelaars en vagebonden.

Armenzorg

Door de werkloosheid moesten nogal wat mensen leven van de armenzorg. Door het heffen van belastingen en het houden van collecten konden de overheid en de kerk armenzorg verlenen. In sommige steden kwamen ook armenscholen, armenhofjes en werkinrichtingen. Armenzorg kreeg je echter alleen als je een oppassend leven leidde.

Armenzorg, soep uitdelen

Alexander Comrie

(1706-1774)

Een getrouw predikant en verdediger van de leer van de Reformatie.

Comrie was geboren in Schotland en werd predikant in Woubrugge. Hij ondervond veel tegenstand. Een bekend boek van Comrie is *Het ABC des geloofs*.

Eise Eisinga

(1744-1828)

In Franeker bouwde Eise Eisinga een planetarium. Met behulp van een indrukwekkend raderwerk liet hij de loop van de planeten zien. De planeten in het planetarium bewegen in dezelfde tijd rond de zon als in werkelijkheid. In 1774 beweerde men dat de aarde zou botsen met een aantal planeten. Met zijn planetarium toonde Eisinga aan dat die voorspelling niet waar was.

